

DEDDF ARCHWILIO CYHOEDDUS (CYMRU) 2013

EXPLANATORY NOTES

SYLWEBAETH AR YR ADRANNAU

Rhan 1: Archwilydd Cyffredinol Cymru

Adran 2 - Swyddfa Archwilydd Cyffredinol Cymru

5. Mae'r adran hon yn darparu ar gyfer parhau swydd ACC. Ar hyn o bryd, mae swydd ACC wedi ei sefydlu o dan Atodlen 8 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Effaith y cyfeiriad at barhau swydd ACC yw nad oes toriad ym mharhad y swydd honno nac ym mharhad arfer swyddogaethau'r swydd honno. O dan adran 2(2) Ei Mawrhydi sydd i benodi unigolyn i ddal y swydd honno ar enwebiad y Cynulliad. Bydd penodiad i'r swydd am gyfnod o wyth mlynedd ar y mwyaf; dim ond unwaith y caiff person ddal swydd ACC.
6. Cyn gwneud enwebiad i'w Mawrhydi ynghylch y person a ddylai gael ei benodi yn ACC, rhaid i'r Cynulliad gael ei fodloni bod ymgynghoriad rhesymol wedi ei gynnal gyda'r cyrff hynny sy'n cynrychioli buddiannau cyrff llywodraeth leol yng Nghymru.

Adran 3 – Ymddiswyddiad neu ddiswyddiad

7. Mae ACC yn dal y swydd tan ddiwedd y cyfnod y'i penodwyd ar ei gyfer (caiff hynny fod am hyd at wyth mlynedd ar ôl y penodiad, gweler adran 2) oni fydd ACC:
 - yn cael ei ryddhau o'i swydd gan Ei Mawrhydi ar gais ACC ei hunan
 - yn cael ei ryddhau o'i swydd oherwydd bod Ei Mawrhydi bellach wedi ei bodloni bod ACC, am resymau meddygol, yn analluog i gyflawni ei ddyletswyddau a'i fod hefyd yn analluog, am y rhesymau hynny, i ofyn am ei ryddhau o'i swydd;
 - yn cael ei ddiswyddo gan Ei Mawrhydi oherwydd camymddwyn.
8. Dim ond ar argymhelliad y Cynulliad y caniateir diswyddo person ar sail camymddwyn. Ni cheir gwneud argymhelliad o'r fath oni fydd o leiaf ddwy ran o dair o holl Aelodau'r Cynulliad yn pleidleisio o blaid gweithredu felly.

Adran 4 - Anghymhwys

9. Mae'r adran hon yn nodi'r seiliau a fyddai yn anghymhwys person rhag bod yn ACC. Mae'r seiliau yn ymwneud â bod yn aelod o ddeddfwrfa o fewn y Deyrnas Unedig, yn gyflogai i SAC, neu'n ddeiliad unrhyw swydd neu benodiad arall gan y Goron, y Cynulliad neu Gomisiwn y Cynulliad.

Adran 5 - Cyflogaeth etc cyn-Archwilydd Cyffredinol

10. Mae'r adran hon yn rhagnodi'r cyfyngiadau ynghylch cyflogaeth, dal swydd neu ddarparu gwasanaethau yn y dyfodol, a fydd yn gymwys i bersonau a benodwyd yn ACCau o dan y Ddeddf hon ond nad ydynt bellach yn dal y swydd honno. Bydd y

cyfyngiadau'n gymwys am gyfnod o ddwy flynedd sy'n dechrau gyda'r diwrnod y mae'r person yn peidio â dal y swydd. Y bwriad yw osgoi unrhyw wrthdaro buddiannau neu ganfyddiad o wrthdaro o'r fath pan fo person yn ACC - e.e. er mwyn osgoi sefyllfa lle y mae ACC, a'i gyfnod yn y swydd ar fin dirwyn i ben, yn cyflawni ei swyddogaethau'n drugarog mewn perthynas â chorff y gallai gael ei benodi iddo wedi i'w swydd fel ACC ddod i ben.

Adran 7 - Tâl cydnabyddiaeth

11. Mae'n ofynnol i'r Cynulliad wneud trefniadau i dalu tâl cydnabyddiaeth ar gyfer ACC a benodwyd o dan y Ddeddf hon (cyn penodi ACC), a chaiff y trefniadau hynny gynnwys cyflog, lwfansau, arian rhodd, trefniadau ar gyfer pensiwn a buddion eraill. Ym mhob achos ni chaiff y trefniadau hyn (nac elfennau ohonynt) fod ar sail perfformiad.
12. Wrth benderfynu ar y trefniadau, mae'n ofynnol i'r Cynulliad ymgynghori â'r Prif Weinidog.
13. Bydd symiau sy'n daladwy yn cael eu codi ar CGC, ac mae hyn yn golygu y bydd taliad yn dod yn uniongyrchol o'r Gronfa honno yn hytrach nag o'r arian y pleidleisir arno gan y Cynulliad yn flynyddol. Mae hyn wedi ei lunio i warchod annibyniaeth ACC ymhellach.
14. Noder hefyd baragraff 13 o Atodlen 1 i'r Ddeddf, a pharagraff 1 o Atodlen 3 iddi – gweler isod.

Adran 8 - Sut y mae swyddogaethau i gael eu harfer

15. Mae'r adran hon yn cynnal ac yn cynyddu annibyniaeth ACC wrth iddo arfer ei swyddogaethau – nid yw swyddogaethau'r swydd yn ddarostyngedig i gyfarwyddyd na rheolaeth y Cynulliad na Llywodraeth Cymru, ac mae darpariaeth newydd i'w gwneud yn glir bod gan ACC ddisgresiwn llwyr yn y modd y mae yn arfer swyddogaethau mewn perthynas ag archwilio.
16. Er hynny, mae hyn yn ddarostyngedig i'r canlynol. Rhaid i ACC anelu at gyflawni ei swyddogaethau yn effeithiol ac mewn dull cost-effeithiol. Rhaid i ACC hefyd roi ystyriaeth i'r safonau a'r egwyddorion ymarfer proffesiynol mewn perthynas ag archwilio a chyfrifyddiaeth. Rhaid i ACC roi ystyriaeth i gyngor a ddarperir gan SAC, ac ar yr amod bod ACC yn ystyried y cyngor hwnnw mae gan ACC ddisgresiwn llwyr wrth arfer ei swyddogaethau mewn perthynas ag archwilio.

Adran 9 - Pwerau atodol

17. Mae'r adran hon yn darparu pŵer cyffredinol i ACC wneud unrhyw beth a fwriedir i hwyluso arfer unrhyw un o'i swyddogaethau, neu sy'n gysylltiedig â'u harfer neu'n gydnaws â'u harfer. Nid yw'r pŵer cyffredinol hwn yn ymestyn, fodd bynnag i swyddogaethau sydd, neu a allai ddod, yn gyfrifoldeb i SAC o dan y Ddeddf hon.

Adran 10 - Cod ymarfer archwilio

18. Rhaid i ACC ddyroddi cod ymarfer yn ymgorffori'r arfer proffesiynol gorau sydd i'w fabwysiadu wrth iddo gyflawni ei swyddogaethau —
 - ynglŷn ag ymchwilio i unrhyw gyfrifon (gan gynnwys cyfrifon cyrff llywodraeth leol yng Nghymru) neu ddatganiadau o gyfrifon yn unol ag unrhyw ddeddfiad;
 - ynglŷn â chynnal neu hybu astudiaethau neu ymchwiliadau gwerth am arian; ac
 - fel y darperir mewn amryw ddarpariaethau yn Neddf Llywodraeth Cymru 1998, Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 ac Atodlen 8 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.

19. Wrth baratoi'r Cod, rhaid i ACC ymgynghori â'r personau hynny yr ymddengys iddo ei bod yn briodol ymgynghori â hwy. Pan fo'r Cod wedi ei wneud a'i gyhoeddi, rhaid i ACC gydymffurfio ag ef.

Adran 11 – Archwilio cyrff llywodraeth leol

20. Mae hyn yn darparu mai ACC fydd archwilydd statudol cyfrifon yr holl gyrff llywodraeth leol yng Nghymru. Dylid darllen adran 11 ar y cyd â pharagraff 2 o Atodlen 3 i'r Ddeddf – gweler isod.
21. Ar hyn o bryd, nid oes p#er gan ACC i archwilio cyfrifon cyrff llywodraeth leol. Yn hytrach, penodir archwilwyr gan ACC i gynnal yr archwiliadau hynny. Gan fod swyddogaethau eraill gan ACC mewn perthynas â chyrff llywodraeth leol (er enghraifft mewn perthynas â gwerth am arian) a'i fod yn gyfrifol am archwilio Llywodraeth Cymru a chyrff GIG Cymru, a chan ystyried byrdwn cynigion eraill yn y Ddeddf, bernir ei bod yn briodol breinio'r p#er i archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru yn ACC.
22. Mae adran 16 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn darparu bod 'rheoleiddwyr perthnasol' yn cynnwys archwilydd a benodir o dan adran 13 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Oherwydd y diwygiadau a wnaed gan adran 11(1) o'r Ddeddf hon, mae'n ofynnol gwneud diwygiad canlyniadol i Fesur 2009 gan na fydd archwilwyr yn cael eu penodi gan ACC yn y cyd-destun hwnnw mwyach. Cyflawnir hyn gan adran 11(2) o'r Ddeddf.

Adran 12 - Trosglwyddo etc swyddogaethau goruchwyliol Gweinidogion Cymru: ymgynghori

23. Mae adran 16 o Fesur Dan adran 146A o Ddeddf Llywodraeth Cymru 1998 caniateir i Weiniogion Cymru, drwy orchymyn, drosglwyddo swyddogaethau penodol i ACC, neu i ACC arfer swyddogaethau penodol ar eu rhan. Ni chaniateir trosglwyddo neu arfer swyddogaethau o'r fath ac eithrio gyda chydysyniad ACC.
24. Mae adran 12 o'r Ddeddf yn diwygio adran 146A o Ddeddf 1998 i'w gwneud yn ofynnol bod Gweinidogion Cymru yn ymgynghori â SAC cyn gwneud gorchymyn o'r fath. Nid oes newid yn y gofyniad bod ACC yn cydsynio i'r trosglwyddiad neu i arfer y swyddogaethau hynny.